

Åpne spørsmål gir de mest sannferdige svarene

Kan vi stole mer på svarene barn gir når vi stiller åpne spørsmål, sammenlignet med andre måter å spørre på? En kunnskapsoppsummering foretatt av Folkehelseinstituttet (FHI) tyder på at åpne spørsmål gir mer sannferdig informasjon.

 TONE ELISE ENG GALÅEN

Helsedirektoratet jobber for tiden med en veileder for hvordan skolepersonell, barnehageansatte og andre yrkesgrupper som har mye kontakt med barn kan oppdage, håndtere og veilede ved mistanke om seksuelle overgrep og annen omsorgssvikt. Kunnskapsoppsummeringen fra FHI om åpne spørsmål versus andre typer spørsmål ble utgitt i midten av mai i år, og skal bidra inn i denne veilederen.

– Det å la barnet fortelle fritt og bruke sine egne ord, har lenge vært et overordnet prinsipp i strukturerte samtaler med barn, ved mistanke om seksuelle overgrep eller annen omsorgssvikt. Vi ønsket å finne ut om det var vitenskapelig hold i antakelsene om at åpne spørsmål gir mer sannferdige svar sammenliknet med å stille spørsmålene på en mer lukket måte, stille ledende spørsmål, eller ved å gi barna svaralternativer, sier professor Rigmor Berg, avdelingsdirektør ved FHI.

Systematisk gjennomgang

Kunnskapsoppsummeringen fra FHI inkluderer syv intervjubaserte feltstudier utført i England, Israel, USA og Sverige, og omfatter 239 barn i alderen 3–16 år. Alle studiene tar utgangspunkt i reelle hendelser, der barna blir avhørt etter mistanke om seksuelt misbruk, og hvor man

fra før vet, eller kan etterprøve, om de opplysningene barna gir er riktige eller ikke.

– Det kan være en utfordring å vite om informasjon gitt av barn og unge under en strukturert samtale er sann. Men etter å ha gjennomført en systematisk gjennomgang av forskningslitteraturen på området, kan vi et langt stykke på vei fastslå at åpne spørsmål gir mer sannferdige svar sammenliknet med andre måter å stille spørsmål på, sier Berg.

Unngå ja/nei-spørsmål

Ved mistanke om overgrep eller annen omsorgssvikt, er det viktig å la barna forklare med sine egne ord basert på sin egen hukommelse. Eksempler på åpne spørsmål kan være: Fortell meg hva som skjedde da du kom hjem fra skolen i går. Eller: Fortell meg alt du husker fra bursdagsfesten. Det er viktig ikke å lede barnet i den ene eller den andre retningen. Unngå spørsmål som barnet kan svare ja eller nei på. Bruk heller spørreordene hva, hvem, hvor, hvor, hvorfor og hvordan.

– Er det relevant for en tannlege å gjøre seg bedre kjent med bruken av åpne spørsmål?

– Så absolutt. Det er svært positivt at tannhelsetjenesten aktivt går inn for å avdekke vold og overgrep mot barn og unge. Å stille åpne spørsmål betyr ikke at vi vil få den hele

Professor og avdelingsdirektør ved FHI, Rigmor Berg, fastslår at, når en mistenker omsorgssvikt, er det viktig å la barna forklare med egne ord, basert på egen hukommelse.
Foto: Knut Forr Børtnes, FHI.

Avdelingstannlege Anne Rønneberg ved Klinikk for allmenodontologi barn ved UiO, oppfordrer til å øve på å stille åpne spørsmål, med egne barn eller med kolleger.
Foto: Hans Jacob Nordhov.

og fulle sannhet hver gang, men det er et viktig prinsipp som aktivt tilrettelegger for sannferdige svar, sier Berg.

Viktig å bruke god tid

Avdelingstannlege Anne Rønneberg ved Klinikk for allmenn odontologi barn, Universitetet i Oslo (UiO), har siden 2001 jobbet med tannhelsetjenestens rolle ved barnemishandling og overgrep. Hun underviser innen dette på utdanningen i Oslo, Tromsø og i Bergen, både for tannlege- og tannpleiestudentene.

– Å øve seg på å stille åpne spørsmål er et fokus, både i studentundervisningen og i etterutdanningen. Det er forskjell på å stille spørsmålet «har du hatt det fint på skolen i dag» og «fortell om hvordan du har hatt det på skolen i dag». Det første spørsmålet kan lukkes med et ja eller nei. Det andre åpner for å beskrive dagen med egne ord, sier Rønneberg.

Det er viktig å ta seg god tid når man samtaler med barn. Det kan gå en stund før barnet svarer, og det er derfor viktig ikke å stresse i slike situasjoner. Rønneberg understreker at tannhelsepersonell ikke er etterforskere.

– Vi skal stille naturlige spørsmål som er viktig i vår sammenheng. Hvis vi får vite så mye at vi blir mistenksom-

me, skal vi melde vår bekymring videre til barnevernet, eventuelt også til politiet, hvis det er mistanke om et straffbart forhold. Når vi blir faglig begrunnet bekymret, er det viktig å stille noen gode, åpne spørsmål. Det er veldig lett å avslutte en samtale ved å stille et spørsmål på feil måte. Øv gjerne hjemme med egne barn og på hverandre på klinikken, oppfordrer Rønneberg.

Viktig å øve på hverandre

Rønneberg imøteser flere elektroniske veiledere som er tilpasset tannleger, og som kan lenkes til de eksisterende retningslinjene fra Helsedirektoratet; Tannhelsetjenester til barn og unge 0–20 år.

– I barnetannpleien er det generelt viktig hvordan du stiller spørsmålene, ikke bare ved mistanke om vold og overgrep. Barn er lette å lede. I utdanningen fokuserer vi på hvordan man samtaler med barn. Og man må øve, å mestre samtaleteknikker kommer ikke av seg selv, sier Rønneberg, som også anbefaler boka «Vold i nære relasjoner. Diskurser og fenomenforståelse» redigert av Inge Nordhaug.

– Ett av kapitlene heter «Hvordan ivareta barns perspektiv? Samtaler om vold og overgrep». En nyttig bok å ha og kunne slå opp i, sier hun.